

BEHEERSPLAN VISSERIJ WADDENZEE

MINISTERIE VAN LANDBOUW EN
VISSERIJ

DIREKTIE VAN DE VISSERIJEN

november 1934

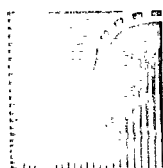
BEHEERSPLAN VISSERIJ WADDENZEE

MINISTERIE VAN LANDBOUW EN
VISSERIJ

DIREKTIE VAN DE VISSERIJEN

november 1984

Bibliotheek

sig :

bnr :

ex :

hb :

Inv :

62 x 401

1975000225

Min. Landbouw, natuurbeheer
en visserij

Inhoudsopgave	Deel 1	blz.
1.	Inleiding	4
2.	De betekenis van de Waddenzee voor de visserij	5
2.1.	Inleiding	5
2.2.	De kinderkamerfunctie van de Waddenzee	5
2.3.	De Waddenzee als paaigebied	5
2.4.	Betekenis van de Waddenzee voor de beroepsvisserij ter plaatse	5
2.5.	Betekenis van de visserij ter plaatse voor niet-beroepsvisserij	7
2.6.	Vissershavens, vissersvloot en afslagen	7
3.	Raakvlakken met andere belangen	10
3.1.	Inbreng van afvalstoffen	10
3.2.	Scheepvaart	10
3.3.	Bodemspeciëwinning	11
3.4.	Militaire activiteiten	11
3.5.	Gaswinning, pijpleidingen en kabels	11
3.6.	Landaanwinning	11
3.7.	Recreatie	11
4.	Instrumentarium	11
5.	Mosselcultuur	12
5.1.	Biologie	12
5.2.	Kultuur	13
5.3.	Handel	15
5.4.	Milieueffecten	15
5.5.	Huidige beheer	15
5.6.	Toetsing aan doelstelling PKB	17
5.7.	Toekomstig beheer	17
6.	Kokkelvisserij	17
6.1.	Ecologie, visserij en handel	17
6.2.	Milieueffecten	18
6.3.	Huidig beheer	19
6.4.	Toetsing aan doelstellingen PKB	19
6.5.	Toekomstig beheer	19
7.	Garnalenvisserij	20
7.1.	Milieueffecten	20
7.2.	Huidig beheer	20
7.3.	Toetsing aan doelstelling PKB	21
7.4.	Toekomstig beheer	21
8.	Overige visserijen in de Waddenzee	21
9.	Maricultuur	22
10.	Toezicht en beheerstaken	22
11.	Onderzoek	23
12.	Relatie met andere wetgeving	23
13.	Bestuurlijke en ambtelijke coördinatie van te voeren beheer	24
14.	Financiële aspecten	24

Inhoudsopgave Deel 2

blz.

1.	Inleiding	26
2.	Raakvlakken met andere belangen	26
3.	Het sportvisserijbeleid in de Waddenzee	26
4.	Milieueffecten tengevolge van de sportvisserij	27
4.1	Effecten op de visstand	27
4.2.	Effecten op de overige fauna	27
5.	Toetsing aan de doelstelling van de P.K.B.	27
6.	Toekomstig beheer	28

Deel 1

Beroepsvisserij

1. Inleiding

In januari 1980 werd de PKB Waddenzee vastgesteld. Hiermee verbond de regering zich voor de Waddenzee een beleid te voeren dat is gericht op de bescherming, het behoud en waar nodig het herstel van de Waddenzee als natuurgebied. Als een uitvloeisel hiervan dienen alle activiteiten in en rondom de Waddenzee aan deze hoofddoelstelling te worden getoetst. Ter uitwerking van de PKB worden door de Rijksoverheid beheersplannen opgesteld voor de verschillende vormen van medegebruik van de Waddenzee. Deze beheersplannen zijn een nadere uitwerking van beheersprogramma's voor de betreffende onderwerpen, die door het Coördinatiecollege Waddengebied in overleg met het Rijk en de betrokken provincies en gemeenten zijn opgesteld.

In het voorliggende Beheersplan voor de Visserij wordt aangegeven welke betekenis de Waddenzee heeft voor de visserij, welk beheer thans wordt gevoerd voor de verschillende vormen van visserij, en hoe het beheer, tegen de achtergrond van de hoofddoelstelling, zal inspelen op bepaalde ontwikkelingen.

In dit plan wordt voorts aangegeven welke instrumenten ter beschikking staan om het visserijbeheer te voeren en in hoeverre dit instrumentarium mogelijkheden biedt om de natuurfunctie te beschermen.

In deze nota wordt niet ingegaan op het beleid dat wordt gevoerd bij de uitgifte van vergunningen voor de visserij in de Waddenzee. Voor dit uitvoeringsaspect zij verwezen naar de nota Het Visserijbeleid in de Kustwateren. Deze nota is in 1983 door de Minister van Landbouw en Visserij vastgesteld.

Het beheersplan bestaat uit twee gedeelten.

Deel 1 gaat specifiek over de beroepsvisserij en de gelegenheidsvisserij met beroepsvistuigen.

In deel 2 komt de sportvisserij aan de orde.

2. De betekenis van de Waddenzee voor de visserij

2.1. Inleiding

De Waddenzee is een nutriëntenrijk gebied. Omdat ook de gemiddelde watertemperatuur er relatief hoog is, is er een uitbundige planktongroei. Dit plankton tezamen met het plankton dat van buiten het gebied wordt aangevoerd, vormt de basis voor de grote biomassa aan schelpdieren, schaaldieren en vissen die de Waddenzee herbergt.

De Waddenzee is ook een dynamisch gebied. Watertemperatuur, zoutgehalte, zuurstofgehalte en troebelingsgraad zijn aan sterke schommelingen onderhevig. Slechts een beperkt aantal soorten is in staat in een dergelijk milieu permanent te leven. Tot die soorten behoren o.m. de mossel en de kokkel, die in enorme aantallen de Waddenzee bevolken.

De Waddenzee telt een honderdtal vissoorten. Enkele daarvan verblijven hier permanent, doch de meeste soorten worden slechts aangetroffen gedurende bepaalde periodes van het jaar of gedurende een bepaalde fase in hun levenscyclus. Tot deze laatste categorie behoren o.m. de soorten waarvoor de Waddenzee een kinderkamer is.

2.2. De kinderkamerfunctie van de Waddenzee

De Waddenzee telt enkele vissoorten waarvan de volwassen exemplaren in de Noordzee leven. Tong en schol zijn hiervan het meest sprekende voorbeeld. Door de noord-oost gerichte reststroom worden de in het vroege voorjaar in open zee afgezette eieren, en de larven die zich hieruit ontwikkelen, naar de continentale kustwateren gevoerd.

De periode waarin de larven hier aankomen, valt normaliter samen met de voorjaarsbloei van plankton dat voor de verdere ontwikkeling van het broed van groot belang is. Na ca. 2 jaar trekt de jonge platvis uit het kustwater weg. De Waddenzee, met een geschat bestand van enkele honderden miljoenen jonge platvissen draagt in het bijzonder bij aan de tong- en scholstand in de Noordzee. Aangezien bijna de helft van de totale aanvoerwaarde ten bedrage van 673 miljoen gulden (1982) van de Nederlandse zeevisserij wordt gerealiseerd in de tong- en scholvisserij, verdient de Waddenzee alleen al omwille van de continuïteit van deze sector, bijzondere bescherming.

2.3. De Waddenzee als paaigebied

Voor enkele vissoorten is de Waddenzee van betekenis als paaigebied. Het betreft hier echter in hoofdzaak soorten die commercieel niet van belang zijn, of die slechts in beperkte aantallen in de Waddenzee paaien, zoals de tong. In dit beheersplan wordt op deze functie van de Waddenzee niet verder ingegaan.

2.4. Betekenis van de Waddenzee voor de beroepvisserij ter plaatse

De belangrijkste tak van visserij in de Waddenzee is de mosselcultuur. De produktiewaarde hiervan bedroeg in 1982 ruim 28 miljoen gulden (zie ook tabel 1). De tweede plaats wordt ingenomen door de visserij op kokkels met een aanvoerwaarde van ca. 8 miljoen gulden. Deze vrijwel geheel op de export gerichte visserij is de laatste jaren sterk in betekenis toegenomen.

De mosselcultuur in de Waddenzee is met name door Zeeuwse kwekers tot ontwikkeling gebracht. Ook nu nog zijn de meeste kweekpercelen in huur bij Zeeuwse kwekers. Temeer waar vrijwel alle hier gekweekte mosselen voor een verdere bewerking worden afgevoerd naar Yerseke, heeft deze cultuur voor de werkgelegenheid in de Waddenregio slechts beperkte betekenis.

Vissoorten	hoeveelheid	waarde
vis	kg	gld
zeebliek	-	-
makreel	-	-
ansjovis	-	-
kabeljauw	771	1.728
wijting	82	70
schol	643	1.130
bot	320	107
schar	157	223
tong	3.202	39.315
geep	-	-
harder	1.319	5.204
zeeforel	108	1.275
spiering	233.718	183.918
aal en paling	192.218	1.146.914
zoetwatervis	2.674	9.624
overige soorten	623	4.904
nest(vispuf)	-	-
schaal- en weekdieren		
garnaal voor consumptie	1.103.804	4.072.441
drogerij garnalen,incl.		
niet voor cons.bestemd	136.590	188.417
krabbennest en zeester	-	-
oesters	-	-
mosselen	80.576.800	28.709.301
aliekruik	-	-
krab	7	11
kreeft	-	-
totaal 1982	82.253.036	34.364.582
totaal 1981	74.726.648	34.331.129
totaal 1980	32.603.993	27.421.317

Tabel 1. Aanvoer van vis, schaal- en schelpdieren
uit het Waddengebied (Jaarverslag Direktie
Visserijen 1982).

De garnalenvisserij die hier van oudsher wordt uitgeoefend is daarentegen een puur regionale aangelegenheid. Ook de vangsten worden ter plaatse aangevoerd en zorgen daardoor mede in de verwerkende sector tot een niet onbelangrijk aantal arbeidsplaatsen.

De visgebieden voor de plaatselijke garnalenvissers strekken zich uit tot buiten de Waddenzee. Het is daardoor moeilijk aan te geven hoeveel garnalen uit de Waddenzee zelf worden aangevoerd. De totale aanvoerwaarde aan garnalen uit de Waddenzee en de aangrenzende wateren bedroeg in 1982 4 miljoen gulden.

Met name op de schelpdieren en garnalenvisserij zal in navolgende paragrafen nader worden ingegaan.

In de Waddenzee komt slechts een beperkt aantal vissoorten voor die voor beroepsmatige bevissing in aanmerking komen. Veruit de belangrijkste daarvan is de aal, waarvan de vangsten sinds de uitbreiding van de mosselcultuur de laatste decennia sterk zijn toegenomen. Betrouwbare aanvoercijfers voor aal ontbreken aangezien er veel buiten de afslag om op de markt wordt gebracht.

Naast de aalvisserij die een groot deel van het jaar wordt uitgeoefend, kent het gebied een beperkte seizoensvisserij op soorten als harder, spiering en tong. Het betreft hier in de meeste gevallen nevenactiviteiten van vissers die hun hoofdberoep hebben in een andere tak van visserij.

2.5. Betekenis van de visserij ter plaatse voor niet-beroepsvisserij

In de Waddenzee wordt, niet-beroepsmatig, door een paar duizend bewoners uit het gebied met beroepsvistuigen gevestigd. Het betreft hier een plaatsgebonden kleinschalige vorm van visserij die door de plaatselijke bevolking al van oudsher wordt beoefend en waaraan een grote gehechtheid bestaat.

Naast deze visserij met vaste vistuigen wordt door duizenden recreanten met de hengel gevestigd. Aan de betekenis hiervan is deel 2 van dit plan gewijd.

2.6. Vissershavens, vissersvloot en afslagen

Rondom de Waddenzee liggen elf havens waar vissersvaartuigen zijn geregistreerd. Zie Fig. 1.

Tabel 2 laat zien hoeveel vissersvaartuigen in de verschillende havenplaatsen zijn geregistreerd, welke vermogens die schepen gemiddeld hebben en hoe groot de totale bemanning is.

Den Helder, Texel en Wieringen (Den Oever) zijn vooral voor de grote kotters die op de Noordzee vissen van belang. Hoewel dit niet uit de tabel blijkt geldt dit in feite ook voor de haven van Lauwersoog aangezien deze ligplaats biedt aan een belangrijk deel van de Urker kottervloot.

Van de mossel- en kokkelvaartuigen die in de Waddenzee vissen is het merendeel geregistreerd in Zeeuwse vissersplaatsen.

De plaatsen Den Helder, Harlingen, Lauwersoog, Noordpolderzijl/Usquert, Den Oever, en Termunten hebben een visafslag (Tabel 3). Deze afslagen zijn in beheer bij de betrokken gemeenten of provincies. Uit de tabel blijkt dat het grootste deel van de aanvoer afkomstig is van de zeevisserij.

Lettertellen + gemeente van inschrijving	kotters			motorvaar- tuigen > 7brt			motorvaar- tuigen < 7brt			totaal	
	aan- tal	brt	pk	aan- tal	brt	pk	aan- tal	brt	pk	vaar- tui- gen	opvaren- den
DZ Delfzijl	4	488	3256	2	46	216	-	-	-	6	19
HA Harlingen	15	1455	5501	16	660	2333	3	6	124	34	98
HD Den Helder	42	6634	39190	4	98	344	3	10	52	49	236
LO Ulrum-Lauwersoog	7	493	2032	5	162	809	-	-	-	12	31
TM Termunten	4	120	615	4	123	521	-	-	-	8	24
TS Terschelling	4	441	2152	1	17	105	-	-	-	5	18
TX Texel	39	6412	38073	8	360	1305	2	2	50	49	203
UQ Usquert	1	24	131	8	279	1193	-	-	-	9	18
VLL Vlieland	1	40	141	1	16	185	1	2	5	3	8
WR Wieringen	78	5343	27529	12	311	1233	8	20	122	98	304
ZK Ulrum-Zoutkamp	12	865	3966	14	371	1910	-	-	-	26	65

Tabel 2 Vissersvloot per 1 januari 1983
(Jaarverslag 1982 Directie van de Visserijen).

	Zeevisserij	Kustvisserij
Harlingen	17.444.314	1.388.000
Den Helder	73.157.088	-
Lauwersoog	25.314.657	1.958.836
Noordoostpolder/Usquert	-	298.226
Den Oever	20.909.495	1.100.298
Termunten	836.498	499.749

Tabel 3 Aanvoer van vis en garnalen in de havens rondom de Waddenzee in 1982 in
guldens
(bron: Jaarverslag Directie van de Visserijen).

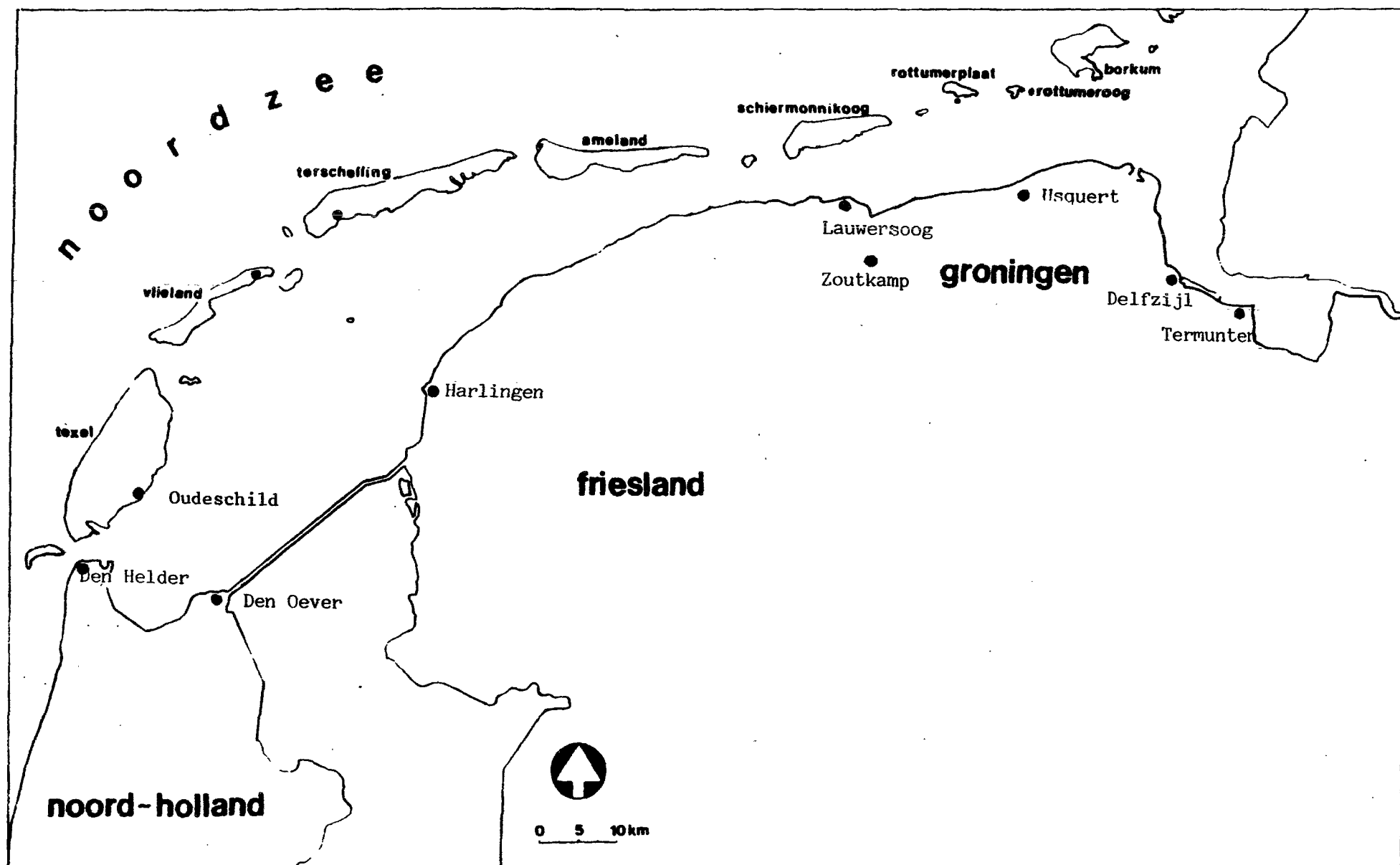

Fig. 1. Visserijhavens rond de Waddenzee

3. Raakvlakken met andere belangen

In de Waddenzee, waaraan primair een natuurfunctie is toegekend, vindt naast de visserij een aantal andere activiteiten plaats. Genoemd kunnen worden, scheepvaart, recreatie, bodemspeciewinning, militaire oefeningen, landaanwinning en in de toekomst ook gaswinning.

Daarnaast ontvangt het gebied afvalstoffen die langs verschillende wegen worden aangevoerd. De visserij wordt in meer of mindere mate met deze medegebruiksvormen geconfronteerd en omgekeerd kan ook de visserij de gebruiksmogelijkheden voor andere sectoren beïnvloeden. In het navolgende zal nader op deze onderlinge relaties worden ingegaan.

3.1. Inbreng van afvalstoffen

De Waddenzee wordt vanuit de Noordzee vrij zwaar belast met o.m. zware metalen, gehalogeneerde koolwaterstoffen en nutriënten. Deze stoffen zijn voor een groot deel afkomstig van lozingen in de grote rivieren en van rechtstreekse dumpingen van industrieel afval en baggerspecie in de Noordzee. Ook vanuit de regio wordt bijgedragen aan de belasting door de lozing van huishoudelijk en industrieel afvalwater en door het dumpen van baggerspecie uit de omliggende havens.

Door deze permanente belasting kunnen de ecologische condities voor de verschillende levensvormen nadelig worden beïnvloed. De verontreiniging van de Waddenzee houdt ook een gevaar in voor de consumptiegeschiktheid van de organismen die hier opgroeien. Vele daarvan zijn namelijk in staat metalen en organische verbindingen op te hopen tot een concentratie die een veelvoud bedraagt van die in het water of in de bodem. Deze bedreiging is het grootst voor organismen die gedurende hun hele leven in de Waddenzee verblijven, zoals de mossel, en de kokkel. Plaatselijk is de verontreiniging door met micro-organismen besmet afvalwater reeds zo groot dat vanuit deze gebieden aangevoerde schelpdieren niet zonder meer voor consumptie geschikt worden geacht. Om dezelfde reden is het koken van kokkels op een aantal lokaties niet toegestaan.

Ten behoeve van een optimaal gebruik van de Waddenzee voor de visserij en ter verkrijging van een kwalitatief hoogwaardig produkt is terugdringing van de verontreiniging daarom dringend gewenst.

De visserij zelf heeft eveneens enige invloed op de kwaliteit van het water. Als een negatieve invloed kan worden aangemerkt de troebeling die wordt veroorzaakt door het vissen met gesleepte vistuigen en het in de waterkolom brengen van eventueel in de bodem aanwezige verontreinigingen. Als een positief effect staat daar tegenover de waterzuivering die wordt bevorderd door het kweken van mosselen die immers grote hoeveelheden slib en plankton uit het water filteren. In hoeverre hier sprake is van betekenende effecten en zo ja, of die per saldo positief of negatief zijn is niet bekend.

3.2. Scheepvaart

De scheepvaart op de Waddenzee, waar ook de visserij deel van uitmaakt, noodzaakt tot het op diepte houden van vaargeulen en havens. Het baggeren en vooral ook het storten van slib veroorzaakt troebeling en leidt bovendien tot verontreiniging van het water indien toxische stoffen in de baggerspecie aanwezig zijn. Nabij mosselkweekpercelen kan het baggeren en het storten van baggerslib tot groeivertraging of sterfte leiden van de mosselen indien sedimentatie optreedt op de percelen.

3.3. Bodemspeciewinning

Winning van zand en schelpen vindt in de Waddenzee uitsluitend plaats in de geulen. Aan de rand van vele geulen in het westelijk deel van de Waddenzee liggen ook de mosselpercelen. De mosselcultuur legt derhalve een zekere beperking op aan de bodemspeciewinning. Anderzijds leidt de bodemspeciewinning tot conflicten met de mosselcultuur indien te dicht bij de percelen wordt gewonnen. Een afstemming tussen beide gebruiksvormen is derhalve noodzakelijk.

3.4. Militaire activiteiten

Een aantal lokaties in de Waddenzee is in gebruik als schietgebied bij Defensie. Dit houdt met name voor de garnalenvisserij een zekere beperking in voor de bevisbaarheid van de Waddenzee. Uitbreiding van deze onveilige zones of een beperking van de toegankelijkheid is daarom voor de visserij ongewenst.

3.5. Gaswinning, pijpleidingen en kabels

De opsporing en de winning van gas in de Waddenzee legt aan de uitoefening van de visserij i.h.a. weinig beperkingen op. De pijpleidingen waarmee de gewonnen koolwaterstoffen worden afgevoerd kunnen echter gevaar, schade of hinder opleveren voor de visserij, indien de ligging daarvan zodanig is dat gesleepte bodemvistuigen hier achter kunnen blijven haken. Met betrokken partijen is daarom een regeling getroffen die er in voorziet dat pijpleidingen binnen een redelijke termijn in de bodem begraven liggen. Alsdan wordt ook voorkomen dat pijpleidingen door bodemvistuigen worden beschadigd. De kans dat daarbij koolwaterstoffen zouden ontsnappen is overigens klein, gelet op de sterkte van de gebruikte pijpleidingen en het beperkte vermogen van de vaartuigen die in de Waddenzee de visserij uitoefenen. Het hier gesignaleerde haakprobleem bestaat ook voor andere pijpleidingen en voor elektriciteits- en telecommunicatiekabels. Over ingraving hiervan bestaan geen afspraken.

Bij de exploratie en de winning van koolwaterstoffen kunnen stoffen worden gebruikt die bij ontsnapping schade zouden kunnen toebrengen aan milieu en visserij. Mede op verzoek van de Directie van de Visserijen worden daarom in de vergunningen die benodigd zijn, bepalingen opgenomen die bedoelde schade beoogt te voorkomen.

3.6. Landaanwinning

In het verleden zijn niet onbelangrijke oppervlakten Waddenzee door landaanwinning en inpoldering aan de provincie Friesland en Groningen toegevoegd. Een voortgaande verkleining van de Waddenzee zal leiden tot een vermindering van de visproductie en is daarmee strijdig met het visserijbelang.

3.7. Rekreatie

De belangrijkste vormen van rekreatie in de Waddenzee zijn de hengelsport, visserij met vaste vistuigen, pleziervaart en het wadlopen. Deze activiteiten hebben tot nu toe niet in betekenende mate geleid tot hinder of schade voor de beroepsvisserij.

4. Instrumentarium

De grondslag voor de bemoeienissen van de Minister van Landbouw en Visserij met de kustvisserij, is gelegen in de Visserijwet van 1963. In de Memorie van Antwoord wordt gesteld, dat de wet er op gericht is een doelmatige bevissing van de verschillende categorieën wateren te bevorderen.

De wet biedt de mogelijkheid bij Algemene Maatregel van Bestuur nadere regelen te stellen voor de zee- en kustvisserij. Voor het kustvisserijbeleid is in dit opzicht vooral van belang het Reglement Zee- en Kustvisserij 1977. Art. 3 van dit Reglement geeft de Minister van Landbouw en Visserij de bevoegdheid om regelen te stellen:

- a. ter uitvoering van de op grond van internationale overeenkomsten of van besluiten van volkenrechtelijke organisaties opgelegde verplichtingen of verleende bevoegdheden;
- b. ter verzekering van de instandhouding, danwel uitbreiding van de visvoorraden.

Bedoelde regelen kunnen volgens art. 4 van het Reglement betrekking hebben op:

- a. het instellen van gesloten gebieden,
- b. het vissen in bepaalde tijdvakken,
- c. de omvang van de door de gezamenlijke Nederlandse vissers te vangen hoeveelheden vis en de verdeling daarvan onder de Nederlandse vissers,
- d. de lengtemaat van vis,
- e. het vissen met bepaalde vistuigen,
- f. het voorhanden hebben van bepaalde vistuigen in bepaalde wateren,
- g. de maaswijdte van visnetten en de wijze van vaststelling daarvan,
- h. het motorvermogen, de lengte en het tonnage van vissersvaartuigen,
- i. het uitzaaian van oesters of mosselen.

Op de artikelen 3 en 4 van het Reglement is de Beschikking visserij visserijzone, zeegebied en kustwateren, van 29 december 1977 (Stcrt. 255) gebaseerd. Deze beschikking geeft ondermeer voorschriften betreffende te gebruiken vistuigen. Daarnaast bindt zij een aantal met name genoemde visserijactiviteiten aan een vergunning of ontheffing van de Directeur van de Visserijen. Thans kan op grond van de Visserijwet de visserij strikt genomen slechts aan regels worden gebonden voor zover noodzakelijk ter verzekering van de continuïteit van de visserij op soorten die in de Visserijwet als vis zijn aangewezen. De in dit kader te nemen maatregelen kunnen nochtans een belangrijke bijdrage leveren aan de realisering van de doelstellingen van het regeringsbeleid voor de Waddenzee.

Inmiddels is een wijziging van de Visserijwet in procedure genomen, die er in voorziet ook regels te kunnen stellen ter bescherming van andere belangen dan die van de visserij. Hierdoor zal het o.m. mogelijk worden in de vergunningen voorschriften te geven ter bescherming van de zeehondenpopulatie en ter voorkoming van verstoring van vogels. De wijziging zal naar verwachting medio 1985 van kracht worden.

5. Mosselcultuur

5.1. Biologie

De mossel behoort evenals de oester en de kokkel tot de tweekleppige schelpdieren. Hij komt van nature voor op vele plaatsen in de kustwateren op stenen, beschoeiingen en op rustige plaatsen op de bodem. Plaatselijk treft men grote concentraties aan, waarbij byssusdraden zorgen voor een onderlinge verbinding en voor een aanhechting aan de ondergrond. Daardoor kunnen mosselen zich ook nog goed handhaven op plaatsen waar een matig sterke stroming staat.

Mosselen leven in hoofdzaak van plankton, dat met behulp van kieuwen uit het water wordt gefilterd. Tegelijk met het plankton wordt ook veel slib uit het water gefilterd. De uitscheidingsprodukten hopen zich op onder de mossellaag en vormen hier een voedselrijk habitat voor een groot aantal organismen. De aanleg van een mosselperceel in de soorten- en biomassa-arme geulen kan dan ook als een vorm van natuurbouw worden aangemerkt. Zo'n mosselperceel fungeert tegelijkertijd als een soort zuiveringsinstallatie voor het slib- en algenrijke Waddenzeewater.

Mosselen zijn tweeslachtig: één exemplaar kan zowel eicellen als spermacellen produceren. Uit de eieren die in het voorjaar vrij in het water worden afgezet ontstaan na bevruchting larven die zich vooral op plaatsen met een relatief geringe stroming aan de bodem of op een ander substraat vasthechten. De larven ontwikkelen zich tot jonge mosseltjes, mosselzaad genoemd. Waar dit mosselzaad in grote concentraties voorkomt spreekt men van mosselzaadbanken. Omdat de stroomsnelheden in het oostelijk deel van de Waddenzee vrij laag zijn treft men vooral hier veel mosselzaadbanken aan.

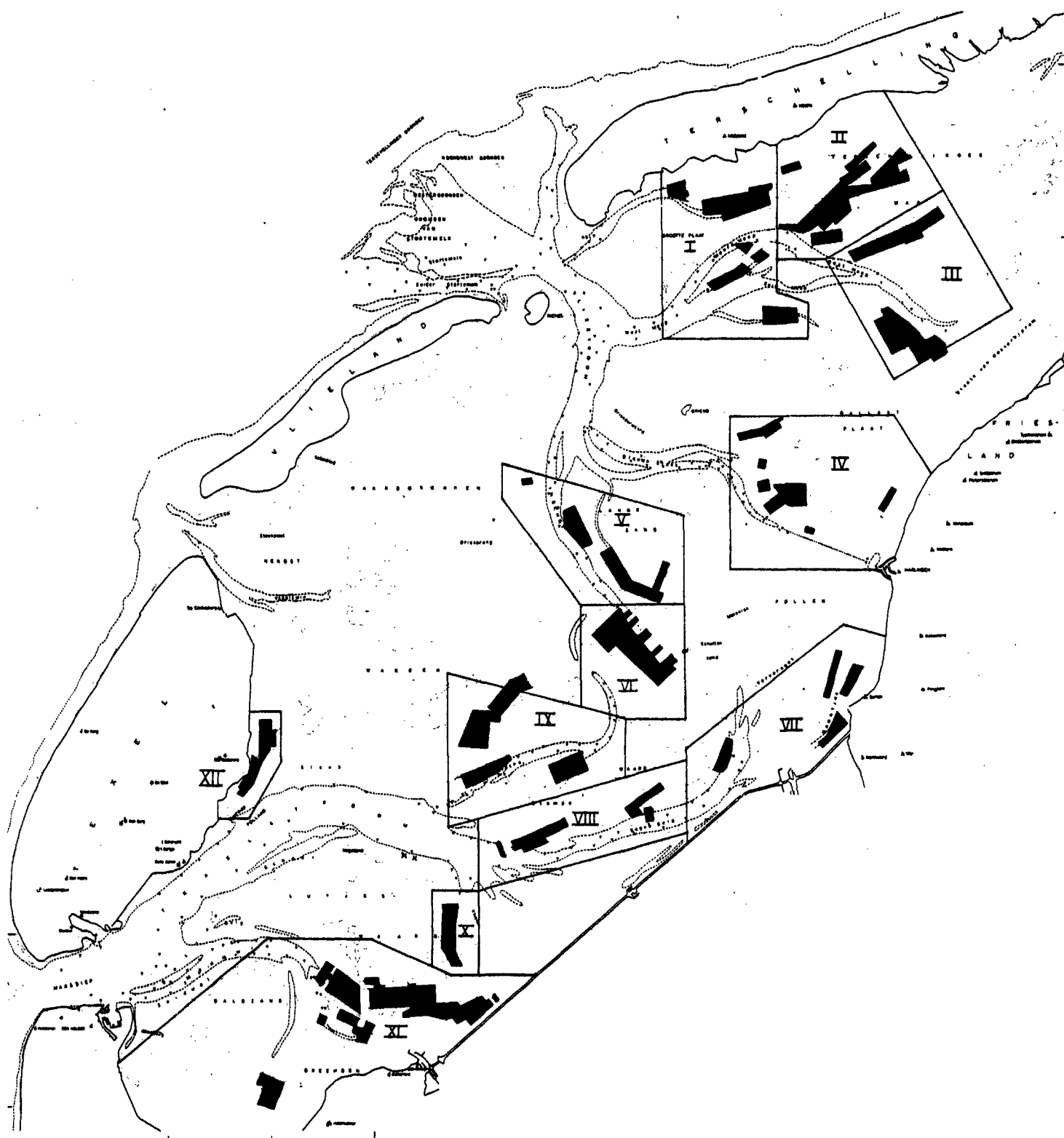
5.2. Cultuur

Omdat het voedselaanbod ter plaatse van de banken vrij gering is, groeien de mosselen hier langzaam en leveren mede daarom een mossel op met een matige kwaliteit visvlees. Reeds in de vorige eeuw werd daarom overgestapt op een cultuursysteem. Daarbij wordt zaad van de natuurlijke banken opgevist en overgebracht naar kweekpercelen. Dit zijn geselecteerde plaatsen in de geulen, waar o.m. door een groter voedselaanbod betere groeiomstandigheden bestaan. In Zeeland werd reeds in de vorige eeuw mosselcultuur uitgeoefend. In de Waddenzee kreeg de cultuur eerst betekenis na 1950 toen de darmparasiet *Mytilicola intestinalis* zich zo sterk uitbreidde in Zeeland, dat intensieve mosselcultuur hier niet meer mogelijk was. Vele Zeeuwse kwekers weken toen noodgedwongen uit naar de westelijke Waddenzee, waar de besmettingsgraad nog gering was. Aanvankelijk waren er onder de huurders van de percelen ook kwekers uit de noordelijke provincies. Op een enkeling na hebben deze echter allen hun bedrijf overgedaan aan de Zeeuwen, waarvan er zich mettertijd ook een aantal in het noorden heeft gevestigd.

De Waddenzee telt thans ca. 6000 ha kweekperceel. Deze zijn in gebruik bij 80 in hoofdzaak Zeeuwse bedrijven die in totaal aan 300 personen werk bieden. De meeste van deze bedrijven beschikken ook over percelen in de Oosterschelde (totaal 4000 ha). Hierdoor hebben ze de mogelijkheid de mosselen in het najaar van de percelen in de Waddenzee over te brengen naar de Oosterschelde, waar minder groot gevaar bestaat voor vernietiging of wegspoelen door storm en ijsgang. Alle percelen in de Waddenzee liggen in het westelijk deel (zie kaartje). De percelen worden verhuurd door de Dienst der Domeinen, die daarbij wordt geadviseerd door de Directie van de Visserijen.

Het duurt gemiddeld 1 á 2 jaar voor het uitgezaaide mosselzaad groot genoeg is voor consumptie.

Het opvissen geschiedt met schepen die zijn voorzien van speciale sleepnetten (mosselkorren). Om te voorkomen dat bij het vissen op mosselzaad te grote schade zou worden toegebracht aan de mosselbanken is het maximale vermogen van deze mosselkotters op 320 pk (235 kw) gesteld, en de korbreedte beperkt tot 1.90 m.

Mosselpercelen in de Waddenzee (1982)

Na het opvissen worden de consumptiemosselen verscheept naar Yerseke waar de enige mosselveiling in Nederland is gevestigd.

5.3. Handel

Nadat de mosselen zijn geveild worden ze door de handelaren overgebracht naar de verwaterplaatsen in de Kom van de Oosterschelde. Op deze verwaterplaatsen kunnen de mosselen zich ontdoen van het bij het opvissen ingesloten zand en slib. Bovendien treedt een verbetering van de conditie op, die enigszins achteruit gaat door het opvissen en het transport. Het verblijf op de verwaterplaatsen komt dan ook de houdbaarheid van de mosselen ten goede als ze eenmaal in de handel zijn gebracht. Als verwaterplaats komen slechts locaties in aanmerking met een beperkte diepte, een stevige bodem, een matige stroming en bovendien een beschutte ligging. Alleen de Kom van de Oosterschelde voldoet in de Nederlandse kustwateren aan al deze eisen. In de Waddenzee en de Oosterschelde tezamen worden jaarlijks gemiddeld ca. 100 miljoen kg mosselen geproduceerd. De handelswaarde hiervan op de veiling in Yerseke bedraagt ongeveer 45 miljoen gulden.

5.4. Milieueffecten

De mosselcultuur is in wezen niets anders dan het verplaatsen van mosselen van een locatie waar van nature veel van deze schelpdieren voorkomen, naar een plaats, waar er van nature weinig of geen worden aangetroffen. Of de hiermee samenhangende exploitatie van de mosselzaadbanken invloed heeft op het ecosysteem is niet bekend.

Door het uitzaaien van de mosselen in de geulen, wordt hier de biomassa op directe wijze vergroot. Aangezien mosselpercelen goede vestigingsmogelijkheden bieden voor tal van andere organismen, wordt ook op indirecte wijze de biomassa en soortenrijkdom ter plaatse vergroot. De ecologische betekenis hiervan is nooit onderzocht. Wel bestaat er een vermoeden dat de sterk verbeterde resultaten die de aalvisserij sinds enige decennia te zien heeft gegeven, samenhangen met de introductie van de mosselcultuur.

Een aspect van de mosselcultuur dat als positief zou kunnen worden aangemerkt, is de functie die de percelen vervullen als slib- en algenvang.

Hier staat echter tegenover dat bij het opvissen van mosselen op percelen en zaadbanken, veel slib weer wordt opgewerveld. In hoeverre de mosselcultuur door de hier genoemde aspecten per saldo positieve of negatieve betekenis heeft voor de natuurfunctie is niet duidelijk. Door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer wordt hieromtrent thans onderzoek verricht.

5.5. Huidig beheer

Uitgifte nieuwe percelen

Aan de nota "Het visserijbeleid in de kustwateren" kan worden ontleend dat het beleid voor de mosselcultuur is gericht op het verkrijgen van een regelmatige produktie van goede kwaliteit, in een omvang die de Nederlandse mosselhandel in staat stelt haar vooraanstaande plaats op de west-europese markt te handhaven en zo mogelijk te versterken. Dit beleidsdoel betekent primair dat er naar gestreefd wordt de produktiecapaciteit van de Oosterschelde en de Waddenzee tezamen minimaal op het huidige niveau te handhaven. Dit streven stemt overeen met de beleidsuitspraak voor de mosselsector in de PKB Waddenzee.

Door het dynamische karakter van de Waddenzee is de produktiewaarde van de verschillende locaties aan veranderingen onderhevig. Het komt zelfs regelmatig voor dat percelen geheel verloren gaan. Daar staat tegenover dat plaatsen die thans niet of nauwelijks geschikt zijn voor mosselcultuur, daarvoor in de toekomst wel bruikbaar kunnen zijn.

Om het huidige produktievolume te kunnen handhaven zullen dan ook van tijd tot tijd nieuwe locaties in gebruik moeten worden genomen. Het totale kweekareaal in de Waddenzee blijft door deze vervanging echter ongeveer gelijk. Een complicerende factor in het beheer van de mosselvisserij vormt de uitvoering van de Deltawerken. Hierdoor zijn tot nu toe al een aantal percelen definitief verloren gegaan in de Grevelingen, de Eendracht, Zandkreek en in het westelijk deel van de Oosterschelde. Deze verliezen konden worden gecompenseerd door de aanleg van percelen in de Waddenzee. Na de voltooiing van de Philipsdam en de stormvloedkering zullen nog een aantal percelen verloren gaan. Omgekeerd zullen waarschijnlijk ook locaties die nu ongeschikt zijn, bruikbaar worden. Een deel van de verliezen zal dan ook in de Oosterschelde zelf kunnen worden gecompenseerd. Indien echter een netto-areaalverkleining resulteert zal elders compensatie moeten worden gezocht. Deze compensatie is dan nog uitsluitend te vinden in de Waddenzee. Teneinde het huidige produktie-niveau van de mosselsector te kunnen handhaven heeft de Regering daarom ingestemd met een eventuele uitbreiding van het produktie-areaal in de Waddenzee.

Mosselzaadvisserij

De westelijke Waddenzee wordt jaarlijks in beginsel drie weken in mei-juni voor de zaadvisserij opengesteld ten behoeve van de kweekpercelen in de westelijke Waddenzee.

In aansluiting daarop wordt gedurende drie weken de zaadvisserij opengesteld in de westelijke en oostelijke Waddenzee t.b.v. de percelen in de Waddenzee en in de Oosterschelde.

Afhankelijk van de behoefte en de aanwezigheid van voldoende mosselzaad wordt eind september/begin oktober nog eens gedurende 2 dagen zaadvisserij toegestaan. Vergunningen voor de zaadvisserij worden alleen verleend aan huurders van mosselpercelen. In de vergunning wordt bepaald dat het zaad uitsluitend mag worden gebruikt voor het bezaaien van de percelen in de Oosterschelde of de Waddenzee. Mosselzaadvisserij voor export is dus niet toegestaan. Mede ter bescherming van de mosselbanken wordt in de vergunning een grens gesteld aan het motorvermogen van de mosselkotters. Deze grens ligt thans op 235 Kw. bij gebruik van één motor en op 185 Kw. per motor indien er twee aanwezig zijn.

Overige beheersaspecten

Ingevolge de Visserijwet is er voor het opvissen en uitzaaien van mosselen een vergunning nodig van de Directeur van de Visserijen. Zoals gezegd wordt aan ca. 80 kwekers een dergelijke vergunning verleend. In de vergunning worden voorschriften opgenomen die mede ten doel hebben schade aan het ecosysteem, te voorkomen. De vergunningen worden elk jaar opnieuw verleend zodat regelmatig aanpassing van de voorschriften kan plaatsvinden.

Behalve het verlenen van vergunningen houdt het materiële beheer o.m. het volgende in:

- inventarisatie van de voorkomens van mosselzaad;
- produktiewaardebepaling van de kweekpercelen;
- afbakenen van percelen;
- bepaling van de bacteriologische kwaliteit van het water in de kweekgebieden;
- onderzoek naar de aanwezigheid van fytoplanktonsoorten in het kweekgebied die kunnen leiden tot darmklachten bij de consument;
- algemeen toezicht op de naleving van de vergunningsvoorwaarden.

Zoals reeds in het voorgaande werd gesteld kan de mosselcultuur in conflict komen met bijvoorbeeld de bodemspeciewinning en de garnalenvisserij. Over de te nemen beheersmaatregelen wordt daarom zonodig ad hoc overleg gevoerd.

5.6. Toetsing aan doelstelling PKB

De algemene doelstelling van het regeringsbeleid t.a.v. de Waddenzee is de bescherming, het behoud en waar nodig het herstel van de Waddenzee als natuurgebied. Dit beleid is volgens de PKB in concreto gericht op:

- waterbewegingen en de hiermee gepaard gaande geomorfologische en bodemkundige processen;
- de kwaliteit van het water, de bodem en de lucht;
- de optimale conditie van de bodemfauna en de bodemflora en de kinderkamerfunctie voor de Noordzee;
- de fourageer-, broed- en rustgebieden van de vogels, de werp- en rustgebieden van de zeehonden en de rust in deze gebieden;
- de flora en fauna in de buitendijkse polders en kwelders;
- de landschappelijke kwaliteiten, met name de verscheidenheid en het specifieke karakter van het wijde landschap;
- de belevingswaarden van natuur en landschap;
- de betekenis voor natuurwetenschappelijk onderzoek.

Er zijn op dit moment geen aanwijzingen dat de mosselvisserij in de Waddenzee strijdig is met één van deze beleidselementen.

5.7. Toekomstig beheer

Bij de huidige marktverhoudingen kunnen jaarlijks ca. 100 miljoen kg mosselen worden afgezet. Het toekomstige beleid zal erop gericht zijn dit produktievolume te behouden en zo mogelijk te vergroten. Daartoe kan het noodzakelijk zijn het kweekareaal in de Waddenzee te vergroten. Met hoeveel hectaren is mede gezien de onzekerheden omtrent de ontwikkelingen in de Oosterschelde niet te zeggen. Door zijn ligging t.o.v. de vaarwegen naar Zeeland alsmede om kweektechnische redenen komt het westelijk deel van de Waddenzee het meest en daarom als eerste in aanmerking voor het aanleggen van nieuwe percelen. De beste locaties zijn ook hier echter al in gebruik, zodat slechts een zeer beperkte vergroting van het areaal hooggekwalificeerde percelen mogelijk zal zijn. Mogelijk zal daarom moeten worden uitgeweken naar het oostelijk deel van de Waddenzee.

Tot een wezenlijke uitbreiding van het produktieareaal in de Waddenzee zal echter gezien de hoofddoelstelling niet worden overgegaan, indien er gegronde redenen zijn te vrezen voor aantasting van het waddenecosysteem. Uitbreiding van het aantal kweekbedrijven door uitgifte van nieuwe percelen is gezien het beperkte areaal onverhuurde gronden dat voor mosselcultuur geschikt is en gelet op de noodzaak percelen beschikbaar te houden voor compensatie van verliezen, vooralsnog niet mogelijk.

Andere kweekmethoden die geen ruimtebeslag leggen op de voor schelpdiercultuur geschikte grond en bovendien worden ingepast in de totale visserijstructuur in de Waddenzee, zullen in beginsel worden toegestaan. Nieuwe kweekmethoden zullen op hun invloed op het ecosysteem worden getoetst.

6. Kokkelvisserij

6.1. Ecologie, visserij en handel

Kokkels zijn schelpdieren die in ons kustgebied in gigantische aantallen voorkomen. Ze leven enkel centimeters diep in de bodem en worden vooral aangetroffen op lokaties die bij laagwater droog staan.

Concentraties van een paar duizend kokkels per m² zijn daarbij niet uitzonderlijk. Kokkels bereiken in 2 á 3 jaar het volwassen stadium. Zij zijn dan 3 á 4 cm groot.

Sinds de jaren zeventig bestaat er op deze schelpdiersoort een belangrijke visserij. De belangrijkste visgebieden zijn thans de Waddenzee en de Oosterschelde.

De visserij werd in het verleden op kleine schaal uitgeoefend met de handbeugel. Dit is een soort hark waarmee de kokkels bij laagwater door spierkracht uit de bodem worden geharkt. Deze handvisserij wordt nog steeds door enkele personen uitgeoefend. Verreweg de meeste kokkels worden tegenwoordig met mechanische hulpmiddelen opgevist. Daarbij wordt gebruik gemaakt van ondiepstekende schepen die zijn voorzien van één of twee stalen korven (korren) die aan de voorzijde zijn voorzien van een mes. Hiermee wordt al varende de bovenlaag van de bodem afgestoken, waarna met behulp van een waterstraal de kokkels worden uitgespoeld. Het vermogen van deze schepen is niet gelimiteerd. De sterkste vaartuigen hebben een vermogen van ca. 1000 pk; het relatief grote vermogen is noodzakelijk om het afdrijven van deze platbodemschepen tijdens het vissen te voorkomen. In het totale Nederlandse kustgebied worden jaarlijks door ca. 30 vaartuigen ca. 30 miljoen kg kokkels opgevist. Dit komt overeen met 5 miljoen kg visvlees dat bij aanvoer een waarde vertegenwoordigt van ongeveer 8 miljoen gulden. Vrijwel alle mechanisch geviste kokkels worden na aan boord of aan de wal te zijn gekookt, diepgevroren of ingeblikt geëxporteerd. De handel gaat buiten de veiling om. Spanje, Italië en Engeland zijn de belangrijkste afnemers. De met de beugel geviste kokkels vormen maar een zeer gering percentage van de totale aanvoer. Deze kokkels worden grotendeels levend geëxporteerd naar Frankrijk en België.

6.2. Milieueffecten

De oppervlakte die de laatste jaren in de Waddenzee door kokkelvaartuigen is bevestigd is steeds kleiner geweest dan 5.000 ha. De groeisnelheid van de kokkel en de efficiëntie waarmee wordt gevestigd maken het daarbij niet lonend dat een kokkelbank meer dan één keer in de twee jaar wordt bevestigd. De visserij vindt verspreid over de gehele Waddenzee plaats.

Over de effecten van de kokkelvisserij op de bodemfauna van de Waddenzee en de Oosterschelde is onlangs door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer een onderzoeksrapport gepubliceerd (J. de Vlas, "De effecten van de kokkelvisserij op de bodemfauna van de Waddenzee en Oosterschelde", RIN-rapport, 82/19 - 1982).

Daarbij is vooral aandacht besteed aan de onttrekking van biomassa, de vernietiging van andere in de bodem levende organismen, de verstoring van de bodemstructuur en troebelingeffecten. Daarnaast is ook gekeken naar de eventuele verstoring van vogels en zeehonden bij het zoeken naar kokkels bij laagwater en bij de eigenlijke visserij die bij de gemechaniseerde visserij plaatsvindt bij hoogwater en bij de handvisserij bij laagwater.

Het onderzoek heeft onder meer uitgewezen dat de bodemfauna van een kokkelbank één à twee jaar nadat deze is bevestigd niet meer significant afwijkt van die van een onbevestigde bank. Voorts is berekend dat de laatste jaren door de kokkelvisserij maximaal een paar procent van de totale kokkelbiomassa is onttrokken en dat daarbij een relatief verwaarloosbaar deel van de biomassa van andere organismen verloren ging.

Dat door het onttrekken van kokkels schade is toegebracht aan de bestanden van andere organismen die voor hun voedselvoorziening geheel of ten dele van kokkels afhankelijk zijn (zoals scholeksters en eidereenden) is noch uit dit onderzoek, noch uit andere metingen ooit gebleken. Ook is niet gebleken dat het omwoelen van de bodem en het veroorzaken van troebeling, nadelige gevolgen heeft voor het ecosysteem. Omdat het vissen op kokkels met vaartuigen bij hoogwater geschiedt, zal daarbij geen verstoring van vogels en zeehonden plaatsvinden. De handvisserij en het zoeken naar kokkels kunnen daarentegen tot enige verstoring aanleiding geven.

6.3. Huidig beheer

Het beleid voor de kokkelvisserij is erop gericht binnen de mogelijkheden die het ecosysteem biedt de kokkelbanken zodanig te exploiteren dat een geregelde produktie van goede kwaliteit wordt verkregen. In het kader van deze beleidsdoelstelling is de kokkelvisserij sinds 1974 aan een vergunning gebonden. Voor het mechanisch vissen werden in 1983 voor het gehele land 35 vergunningen verleend. Voor de handvisserij 15.

Teneinde overbevissing te voorkomen wordt de mechanische visserij in overleg met het bedrijfsleven beperkt tot het tweede halfjaar. De handvisserij is het gehele jaar open. In overleg met de kokkelvisseren en Staatsbosbeheer worden plaatsen voor de handkokkelvisserij aangewezen.

Het zoeken naar kokkels bij laagwater kan tot verstoring leiden van vogels en zeehonden. Om dat zoveel mogelijk te voorkomen wordt het zoeken door de Direktie van de Visserijen gecoördineerd. Aan de vergunningen worden voorschriften verbonden die o.m. betrekking hebben op de periode waarin en de plaatsen waar gevist mag worden en de plaatsen waar de kokkels mogen worden gekookt. Indien dit uit oogpunt van natuurbescherming gewenst is, kunnen tot op zekere hoogte aanvullende beperkingen worden opgelegd. De kokkelvisserij die uitsluitend is gericht op de exploitatie van de natuurlijke banken, kan van jaar tot jaar sterk wisselende resultaten opleveren. Teneinde hierin meer regelmaat te brengen wordt reeds enige jaren een cultuurvorm beproefd, overeenkomstig de kweek van mosselen.

6.4. Toetsing aan doelstellingen PKB

Het door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer uitgevoerde onderzoek naar de kokkelvisserij, laat zien dat deze enige invloed heeft op enkele ecosysteem-elementen. Deze invloed wordt echter niet zo groot geacht dat bij de huidige omvang van deze visserij voor een betekenende afbreuk aan de natuurwaarden die de regering beoogt te beschermen, behoeft te worden gevreesd. Wel lijkt het wenselijk de verstoring van zeehonden en vogels verder terug te dringen.

6.5. Toekomstig beheer

Voorzover de huidige kennis gaat, vormt de kokkelvisserij zoals die de laatste jaren wordt uitgeoefend, noch voor de kokkelbestanden, noch voor andere organismen een bedreiging. Voor wat de omvang van de visserij betreft zal het toekomstig beheer dan ook een voortzetting betekenen van het huidige. Dit houdt o.m. in, dat het aantal vergunningen voor het mechanisch vissen van kokkels niet zal worden uitgebreid. Het aantal schepen dat aan de visserij deelneemt, neemt derhalve niet toe. Teneinde minder afhankelijk te worden van de natuurlijke fluctuaties in de grootte van de kokkelbestanden, zullen de experimenten met het kweken van kokkels worden voortgezet. Op grond van de resultaten hiervan zal worden bepaald hoe, waar en in welke omvang een cultuur zal worden opgezet. Er bestaat op dit moment nog geen inzicht in de omvang die een eventuele kokkelcultuur zal kunnen hebben.

Gelet evenwel op de natuurlijke beperkingen die er zijn en de belangen van andere vormen van visserij, zal de uiteindelijke oppervlakte maximaal in de orde van grootte van enkele honderden hectaren liggen. Alvorens tot de definitieve aanleg van kokkelpercelen in de Waddenzee zal worden overgegaan wordt overleg gepleegd met de overige beheersinstanties.

Een aspect van de kokkelvisserij dat uit een oogpunt van natuurbeheer zorgen baart is de verstoring van zeehonden en vogels. Teneinde deze verstoring tot een aanvaardbaar nivo terug te dringen zullen met name de voorschriften t.a.v. het zoeken naar kokkels, alsmede de controle op de naleving daarvan worden verscherpt.

Voorzover hierin op dit moment niet reeds is voorzien zal ter voorkoming van verstoring eveneens het koken van kokkels en het handkokkelvissen op bepaalde plaatsen worden geweerd.

7. Garnalenvisserij

Garnalenvisserij vindt plaats langs de gehele Nederlandse kust.

Uit de Waddenzee en de wateren rondom de eilanden werd de afgelopen drie jaar gemiddeld ca. 2 miljoen kg. garnaal aangevoerd. Dit was ongeveer de helft van de totale Nederlandse aanvoer. De gehele Nederlandse garnalenvloot telt ca. 190 schepen die 475 bemanningsleden hebben. Circa honderd vaartuigen -en dit betreft vooral de kleinere- vissen hoofdzakelijk in de Waddenzee.

Garnalen worden gevangen met de garnalenkor. Dit is een lichtgaand vistuig dat met lage snelheid over de bodem wordt gesleept. Voor het vissen is een fijnmazig net nodig. Het is hierdoor onvermijdelijk dat ook allerlei andere op de bodem levende dieren worden meegevangen. Deze bijvangst bestaat voor een belangrijk deel uit jonge tong en schol. Hoewel de ondermaatse vis zo snel mogelijk weer overboord wordt gezet, gaan toch nog vrij grote aantallen verloren.

De garnalen worden direkt na de vangst aan boord gekookt en vervolgens in verband met de gevoeligheid van het produkt voor bederf, zo snel mogelijk afgevoerd naar de wal. Belangrijke aanvoerhavens in de Waddenzee zijn Lauwersoog, Harlingen, Den Oever en Termunten.

Het pellen van de garnalen geschiedt nog voor een belangrijk deel met de hand. Enkele duizenden gezinnen verwerven hiermee een aanvullend inkomen.

Garnalenspelmachines die sinds enige tijd operationeel zijn, zullen echter naar verwachting geleidelijkaan het pellen geheel gaan overnemen.

7.1. Milieueffecten

De grootte van de garnalenstand vertoont van nature sterke schommelingen. Deze zijn o.m. een gevolg van de populatiegrootte van predatoren zoals kabeljauw, wijting en schar en voorts van de watertemperatuur in een bepaald jaar. De invloed van de visserij op de grootte van de garnalenstand wordt gering geacht. Dit geldt ook voor de invloed van de garnalenvisserij op de stand van vissoorten die predateren op garnaal. Gezien de niet-onbetekenende bijvangstverliezen van ondermaatse schol en tong kan de garnalenvisserij effect hebben op de vangstresultaten van de tong- en scholvisserij op de Noordzee. Of de garnalenvisserij een wezenlijke invloed uitoefent op het functioneren van het Waddenecosysteem is niet bekend. Omdat de garnalenvisserij in de Waddenzee beperkt is tot de geulen, zal deze visserij relatief gezien weinig invloed hebben op de bodemstructuur en de helderheid van het water. Verstoring van zeehonden en vogels vindt niet plaats.

7.2. Huidig beheer

Het beleid voor de garnalenvisserij is gericht op de bevordering van een economisch rendabele visserij, die wordt uitgeoefend op een maatschappelijk verantwoorde wijze en die past binnen de mogelijkheden van het ecosysteem. Ingevolge de Beschikking visserij, visserijzone, zeegebied en kustwateren is voor het vissen op garnaal met een door een vaartuig gesleept net een vergunning nodig van de Directeur van de Visserijen. Ter bescherming van de tong- en scholvisserij in de Noordzee en de garnalenvisserij zelf, is in 1983 voor het vissen op garnalen in de Waddenzee een aparte vergunning ingevoerd.

Het aantal schepen waarmee in de Waddenzee de garnalenvisserij wordt uitgeoefend, kan hierdoor op een aanvaardbaar nivo worden gehouden. Reeds langere tijd geldt voor het vissen op garnaal in de 12 mijlszone een beperking van het scheepsvermogen tot 300 pk. Als een aanvullende maatregel ter bescherming van de bodemfauna wordt het gebruik van zeefnetten gestimuleerd en zal voorts het gebruik van goede vangstsorteerapparatuur aan boord van garnalenschepen, zowel binnen als buiten de Waddenzee, in een tijdsbestek van drie jaar verplicht worden gesteld.

7.3. Toetsing aan doelstelling PKB

In de PKB wordt gesteld dat het aantal af te geven vergunningen voor de garnalenvisserij in de Waddenzee wordt gerelateerd aan de ontwikkeling van de garnalenstand, waarbij rekening dient te worden gehouden met de doelstelling t.a.v. het regeringsbeleid. Er zijn geen aanwijzingen dat de garnalenvisserij in strijd is met deze doelstelling. De beperking van het aantal vergunningen en de maatregelen ter terugdringing van het verlies van jonge platvis, zijn dan ook primair gericht op de belangen van de visserij. Eventuele negatieve effecten op het ecosysteem zullen door deze maatregelen echter eveneens worden verminderd.

7.4. Toekomstig beheer

Ter bescherming van de lokale garnalenvisserij en de tong- en scholvisserij op de Noordzee zal de omvang van de garnalenvloot in de Waddenzee worden afgestemd op de grootte van het garnalenbestand alsmede op de resultaten die worden bereikt met het reduceren van de bijvangstverliezen. De pogingen om door technische verbeteringen aan de vistuigen en apparatuur aan boord, te komen tot een selectievere visserij, zullen met kracht worden voortgezet. Indien zou blijken dat deze maatregelen onvoldoende zijn om eventuele negatieve effecten op het Waddenecosysteem weg te nemen, zullen zo mogelijk aanvullende maatregelen worden getroffen.

8. Overige visserijen in de Waddenzee

Naast de visserij op mosselen, kokkels en garnalen wordt in de Waddenzee op bescheiden schaal gevestigd op paling, spiering, harder, tong, schol en bot. De palingvisserij is hiervan het belangrijkste (zie ook tabel 1). De visserij op deze soorten wordt in hoofdzaak uitgeoefend met vaste vistuigen, zoals fuiken, kubben, staande netten en hoekwant. Op beperkte schaal wordt ook met gesleepte netten gevestigd. Een combinatie van verschillende visserijen is veelal noodzakelijk om tot een volwaardig inkomen te komen.

Voor het vissen met vaste vistuigen is een vergunning vereist van de Directeur van de Visserijen. Het beleid is er op gericht het aantal personen dat in deze visserij een volwaardige bestaansbron kan vinden, te optimaliseren. In verband hiermee wordt voor het vissen op plaatsen waar een rendabele visserij mogelijk is, primair vergunning verleend aan beroepsvissers.

Thans vissen 65 personen beroepsmatig met vaste vistuigen in de Waddenzee. Het betreft hier in hoofdzaak palingvisserij met fuiken op vaste plaatsen. Een aantal van hen oefent nevenvisserij uit op o.m. harder, spiering en tong.

Op plaatsen die voor de beroepsvissers geen waarde hebben en waar voorts de visserij uit een oogpunt van natuur en andere belangen, geen bezwaren ontmoet, wordt visserij toegestaan die het karakter heeft van recreatie.

Ten behoeve van deze rekreatieve visserij met vaste vistuigen worden in de Waddenzee elk jaar een paar duizend vergunningen verstrekt. Uit waarnemingen en uit een enquête is gebleken dat voorzover van deze vergunningen gebruik wordt gemaakt, dat hoofdzakelijk in de zomermaanden het geval is. Teneinde te voorkomen dat deze rekreatieve visserij ten koste zou gaan van de resultaten van de beroepsvisserij wordt aan de hoeveelheid vistuig waarmee niet-beroepsmatig mag worden gevestigd een grens gesteld. Gezien de beperkte beroepsvisserij onder de eilanden, ligt die grens hier wat ruimer dan op andere plaatsen in de Waddenzee.

De visserij met vaste vistuigen brengt enige schade toe aan het Waddenmilieu doordat op bepaalde plaatsen wel eens zeehonden en vogels in de netten verdrinken. Voor dit probleem wordt thans een oplossing gezocht die in eerste instantie een aanpassing van het vistuig betreft. Indien daarmee geen oplossing wordt bereikt zal voor het gebruik van bepaalde vistuigen op bepaalde plaatsen niet langer vergunning worden verleend. Afgezien van dit aspect wordt de uitoefening van de visserij met vaste vistuigen i.h.a. niet in strijd geacht met de hoofddoelstelling. Het huidige beleid zal daarom in grote lijnen worden voortgezet.

9. Maricultuur

In navolging van het buitenland zijn zich de laatste jaren in Nederland enkele bedrijven gaan bezighouden met het kweken van vis in de kustwateren. Ook in de Waddenzee liepen tot voor kort twee experimenten. In hoeverre er voor de kweek van vis in onze kustwateren toekomst is, is onzeker. De resultaten van een onderzoek dat in 1979 in opdracht van de Stichting van de Nederlandse Visserij is verricht naar de biologische, technische en economische aspecten hiervan, laten ruimte voor een gematigd optimisme. Voorshands worden de ontwikkelingen op het gebied van de kweek van zeevis door de Directie van de Visserijen nauwlettend gevolgd. Waar dit redelijk en mogelijk is zullen deze worden gestimuleerd. Zodra de ontwikkelingen daartoe aanleiding geven, zal onderzocht moeten worden in hoeverre de kweek van zeevis effecten heeft voor het aquatisch ecosysteem.

10. Toezicht en beheerstaken

Ten behoeve van het beheer van de visserij zijn in het Waddenzeegebied drie opzieners gestationeerd die elk over een vaartuig beschikken. Deze opzieners zijn o.m. belast met het toezicht op de naleving van de Visserijwet, de naleving van de voorschriften in de huurovereenkomsten met de Dienst der Domeinen, bebakening van percelen, bepaling van de produktiewaarde van mosselpercelen, regulering van de mosselzaadvisserij e.d. Daarnaast voeren zij overleg namens de Directie van de Visserijen met overheden, overheidsdiensten, vissers en andere belanghebbenden. Zij hebben ook een belangrijke voorlichtende taak. Twee opzieners zijn uit hoofde van hun functie onbezoldigd ambtenaar van de Algemene Inspectie Dienst en zijn derhalve bevoegd tot verbaliseren en zijn bovendien onbezoldigd ambtenaar van de Rijkspolitie. Als bijzonderheid kan nog worden vermeld dat allen bekend zijn met de Vogelwet. Het takenpakket waarmee de opzieners thans zijn belast laat nauwelijks ruimte voor extra werkzaamheden. Voor eventuele additionele toezichthoudende taken verband houdend met andere beheersfuncties bestaat dan ook slechts zeer beperkte ruimte. Het toezicht op de naleving van de Visserijwet aan de wal wordt uitgevoerd door de Algemene Inspectie Dienst van het Ministerie van Landbouw en Visserij. Ambtenaren van deze dienst oefenen in havens en veilingen controle uit op maaswijfde van de netten, maten van de aangevoerde vis, etc.

11. Onderzoek

In het vorenstaande is erop gewezen dat er nog slechts weinig bekend is over de invloed van de beroepsvisserij in de Waddenzee op het ecosysteem. Ter beoordeling van de vraag in hoeverre de draagkracht van de Waddenzee het toelaat de visserijdruk verder op te voeren, dan wel een fixatie of zelfs een vermindering van de visserijinspanning wenselijk is, is het nuttig meer inzicht te verkrijgen in het functioneren van het ecosysteem van de Waddenzee en de relatie met de Noordzee. Daarnaast is het evenzeer gewenst meer inzicht te krijgen in de betekenis van andere gebruiksfuncties voor de visserijfunctie van de Waddenzee. De volgende onderwerpen komen in dit kader onder meer voor onderzoek in aanmerking.

- de invloed van de mosselcultuur op het wadden-ecosysteem;
- de invloed van een kokkelcultuur op het wadden-ecosysteem;
- verstoring van vogels en zeehonden door de visserij;
- de gevolgen van het vestigen van viskwekerijen voor de waterkwaliteit en bestaande visserijen;
- de gevolgen van het lozen van afvalstoffen, waaronder baggerspecie, voor de visserijfunctie;
- de invloed van landaanwinning op de visserijfunctie.

12. Relatie met andere wetgeving

Natuurbeschermingswet

Bij Beschikking van 18 mei 1981 zijn bepaalde gedeelten van de Waddenzee, die ook voor de visserij van betekenis zijn, aangewezen als Staatsnatuurmonument. Ingevolge art. 16 van de Natuurbeschermingswet is het bemachtigen en doden van dieren in beschermde natuurmonumenten in beginsel verboden. In verband met de beperkingen die hierdoor aan de visserij zouden worden opgelegd is door de toenmalige Minister van CRM besloten ontheffing te verlenen van het bepaalde in dit artikel aan hen die de visserij bedrijfsmatig uitoefenen met vaartuigen die overeenkomstig het bepaalde en krachtens het Registratiebesluit visserij-vaartuigen (Stb. 1964, 143) (zullen) zijn geregistreerd. Ook t.b.v. de sport- en overige visserij heeft de toenmalige Minister van CRM ontheffing verleend. Een en ander evenwel onder de restrictie dat indien uit lopend en eventueel nog te entameren onderzoek alsnog van een zodanig negatieve beïnvloeding van het aquatische ecosysteem mocht blijken dat een meer stringente regulering noodzakelijk is, er in nauw overleg tussen de betrokken bewindslieden passende maatregelen worden getroffen.

Wet Geluidhinder

In 1981 zijn bepaalde gedeelten van de Waddenzee aangewezen als staatsnatuurmonument. Voorts is het Nederlands deel van de Waddenzee onlangs ingevolge de Conventie van Ramsar aangemeld als wetland. Op grond van de in 1981 in werking getreden Wet Geluidhinder zijn de provincies gehouden de Waddenzee in de streekplannen op te nemen als stiltegebied. Ingevolge art. 4 van de Modelverordening Stiltegebieden - opgesteld door het Interprovinciaal Overleg Milieu - zal het verbod in stiltegebieden geluid te produceren niet gelden voor normale werkzaamheden welke uit agrarisch, visserijtechnisch, bosbouwkundig of beheerstechnisch oogpunt moeten worden verricht. Uitvoering van de Wet Geluidhinder zal derhalve geen consequenties hebben voor de visserij in de Waddenzee.

Wet op de Ruimtelijke Ordening

Per 1-1-1981 is de Waddenzee provinciaal ingedeeld.

Vooruitlopend op de uiteindelijk op te stellen streekplannen van de drie betrokken provincies is een Interprovinciale Structuurschets opgesteld voor het Waddengebied, waarin de provinciale gezichtspunten voor het te voeren beheer naar voren worden gebracht. Indien in de nabije toekomst een gemeentelijke indeling tot stand komt, zijn de betrokken gemeenten ingevolge art. 10 van de WRO verplicht bestemmingsplannen voor het hen toebedeelde gebied te maken. Vooruitlopend op de toekomst is door de eilandgemeenten en de gemeente Wieringen een ontwerp bestemmingsplan opgesteld. Dit ontwerp voorziet d.m.v. een aanlegvergunningstelsel in een toetsingsmogelijkheid voor o.m. de visserij aan de overige bestemmingen van het gebied. Opdat de drie bestuursniveaus elk hun eigen specifieke verantwoordelijkheid zullen kunnen dragen is een goede onderlinge coördinatie noodzakelijk, zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau.

13. Bestuurlijke en ambtelijke coördinatie van het te voeren beleid

In voorgaande paragrafen is erop gewezen dat er t.a.v. het beheer van de visserij in het kustgebied nauwe relaties bestaan tussen de Waddenzee en de Zeeuwse wateren. Voorts is gewezen op de betekenis van de Waddenzee voor de Noordzeevervisserij (kinderkamerfunctie). Aangezien hierbij in vele gevallen bovenregionale belangen in het geding zijn is het wenselijk dat de uitvoering van het kustvisserijbeleid, ook na de provinciale en gemeentelijke indeling van de Waddenzee, bij het Rijk blijft berusten. Indien het visserijbeheer in de Waddenzee belangen raakt waarvoor andere departementen, lagere overheden of bedrijfsorganisaties, verantwoordelijk zijn, zal bilateraal overleg worden gevoerd. Indien ten behoeve van de visserij maatregelen gewenst worden geacht die strijdig zouden kunnen zijn met de doelstelling van het regeringsbeleid voor de Waddenzee zal voorts de IWC worden geïnformeerd.

14. Financiële aspecten

De doelstelling van het regeringsbeleid voor de Waddenzee heeft op bepaalde punten consequenties voor het visserijbeheer. Met de noodzakelijk geachte bijstelling daarvan zijn naar verwachting weinig extra kosten gemoeid.

Het is echter niet uitgesloten dat een lokaal of algemeen verbod op het vissen met bepaalde vistuigen, tot schadeclaims leidt.

Deel 2

Sportvisserij

1. Inleiding

Sportvissen is een vorm van waterrecreatie, waarbij vanaf de oever of vanuit vaartuigen ter ontspanning wordt gepoogd vis te vangen en waarbij gebruik wordt gemaakt van door de wet toegestane vangmiddelen en de gevangen vis niet voor commerciële doeleinden wordt gebruikt. In de Waddenzee wordt het sportvissen bedreven met de gewone -of de speciale hengel, de peur of de spieringpaternoster.

De Waddenzee is van nationale betekenis voor de sportvisserij. Sportvissen draagt wezenlijk bij tot de maatschappelijke functie van het gebied en is een sociaal-economische stimulans voor de werkgelegenheid in het noorden van Nederland.

Randvoorwaarden voor de sportvisserij worden enerzijds gesteld door de Visserijwet 1963 en de daarop gebaseerde uitvoeringsvoorschriften en anderzijds door regelingen ten aanzien van de toegang/betreding van het gebied voor een ieder en dus ook voor zover het de aanwezigheid van sportvisserij betreft.

Het visstandsbeheer is primair gericht op de beroepsvisserij. Hierbij sluit het beheer ten behoeve van de sportvisserij geheel aan. Juridisch is het visstandsbeheer uitgewerkt door maatregelen gericht op de visstand alsook gericht op de wijze van vissen. Hierdoor is de wijze van sportvissen aan een aantal regels gebonden. Voor het beheer van de visstand wordt verwezen naar deel 1 van deze nota. De regels die mede voor de wijze van sportvissen gelden zijn in de Visserijwet 1963 en haar uitvoeringsvoorschriften opgenomen. Derhalve wordt volstaan met een korte bespreking van enige specifieke punten.

2. Raakvlakken met andere belangen en beleidssectoren

Het sportvissen heeft raakvlakken met de exploitatie van jachthavens, botenverhuur, de horeca, de aasvoorziening en beleidssectoren als natuurbehoud, ruimtelijk ordening, defensie, waterstaat en milieuhygiëne. Gezien het belang hiervan, zal op de aasvoorziening worden ingegaan. Daar de zeepier (*Arenicola marina*) niet is opgenomen in de Beschikking aanwijzing vissoorten, schaal- en schelpdieren bestaat hiervoor geen formele beleidsverantwoordelijkheid. De zeepier is veruit de belangrijkste aassoort voor de sportvisserij in het Waddengebied en is essentieel voor het sportvissen in het gebied. Thans bestaat een historisch gegroeide afzetstructuur met een groot aantal verkooppunten. Toelevering van zeepiereen vindt plaats door plaatselijke handpiereenstekers en een beperkt aantal machinale pierenstekers. De kleinschalige structuur met korte aanvoerlijnen tussen de pierensteker en de wederverkoper is van belang, daar deze de versheid en daarmee de kwaliteit van het aas beïnvloedt. De bestaande afzetstructuur dient niet te worden verstoord.

3. Het sportvisserijbeleid in de Waddenzee

De P.K.B. Waddenzee stelt: "Ten aanzien van de diverse vormen van sportvisserij zal een gedifferentieerd beleid worden gevoerd, waarbij eveneens de onder 4.8.a. vermelde zonering naar plaats en tijd geldt." Het sportvisserijbeleid zal gericht zijn op bevordering van de sportvisserij binnen het kader van het door de regering aangegeven algemeen beleid. Beleidsmaatregelen ter verbetering van de mogelijkheden voor de sportvisserij worden steeds getoetst aan de doelstelling van de P.K.B. Waddenzee.

4. Milieueffecten ten gevolge van de sportvisserij

4.1. Effecten op de visstand

De vangsten door sportvisserij veroorzaken geen meetbare effecten aan de visstand in de Waddenzee. Ook bij een aanzienlijke toename van de huidige intensiteit is geen meetbaar effect te verwachten.

4.2. Effecten op de overige fauna.

Verontrusting van vogels en zeehonden is theoretisch mogelijk. Daadwerkelijke verstoring door sportvisserij is tijdens onderzoeken nietesignaleerd: gedurende 17 telvluchten werden geen sportvisserij op schorren en platen waargenomen. Bedacht kan worden, dat onderzoek uitwijst dat gemiddeld ca. 1000 visbezoeken per dag aan het gebied worden gebracht. Dit betekent een belasting van 1 sportvisserij per 240 ha. Daar sportvisserij zich concentreert op bepaalde kustgedeelten, op sportvisserij schepen en in kleine visbootjes in bepaalde gebieden, is de werkelijke belasting van grote delen van de Waddenzee aanzienlijk geringer.

Door de Directie van de Visserij gepubliceerde gegevens (Visserij, jaargang 35, 1982 nr 2 en 6) tonen dat de sportvisserij, van nature vooral in weinig kwetsbare delen van het gebied plaatsvindt. Een uitzondering hierop vormt misschien het Balgzand-Breehorngebied. Hier concentreert zich de meeste sportvisserij uit kleine visboten. Daar in dit gebied geen zeehonden op platen wordenesignaleerd en omdat de sportvisserij zich bijna uitsluitend tijdens perioden met voldoende water in het gebied afspeelt, moeten effecten van verstoring van de fauna van het wad minimaal worden geacht.

Verstoring van vogels op hoogwatervluchtplaatsen is in principe wel mogelijk door sportvisserij op dijken. De sinds jaar en dag door sportvisserij langs de oever gepleegde activiteiten veroorzaken, voorzover thans bekend, geen meetbare effecten aan de vogelpopulaties van de Waddenzee. Dit geldt o.m. voor het vissen zelf en voor het ophalen en parkeren van visbootjes aan de voet van dijken.

Machinaal pierenspitten vindt tijdens hoogwater plaats. Van verstoring van vogels en zeehonden is dan geen sprake. Tengevolge van het pierenspitten treedt een tijdelijke verarming op van de bodemfauna. Dat deze niet blijvend kan zijn blijkt o.m. uit het feit dat reeds enige jaren in hetzelfde gebied wordt gewerkt. Gezien de naar verhouding geringe oppervlakte van het Wad (6 km^2) waar een gemiddelde reductie van jaarlijks ca. 5% van de biomassa van de bodemdieren plaatsvindt op een totale oppervlakte van het Wad van 2400 km^2 , is het onwaarschijnlijk dat predatoren van bodemdieren hiervan merkbaar schade ondervinden. Blijkens een onderzoek van het R.I.N. te Texel (R.I.N.-rapport 82/1) veroorzaakt pierenspitterij met de hand een geringere reductie van de biomassa van bodemdieren dan met de machine. Ook hier is het effect op de fauna tijdelijk: na 1 jaar is de oorspronkelijke bodemfauna weer aanwezig. Beïnvloeding van predatoren van de bodemdieren door het onttrekken van zeepieren is niet aangetoond en wordt niet waarschijnlijk geacht. Daar deze vorm van pierenspitten bij laagwater plaatsvindt is enige verstoring van fouragerende vogels mogelijk.

5. Toetsing aan de doelstelling van de P.K.B.

De sportvisserij draagt wezenlijk bij tot de maatschappelijke functie van het gebied. Het rustige karakter van deze activiteit verhoudt zich goed met de doelstelling van de regering inzake het Waddenzeegebied en is niet in strijd met de in punt 4.3. van het onderdeel beroepsvisserij genoemde elementen.

Afgezien van de mogelijkheid van enige verstoring van fouragerende vogels geldt hetzelfde voor het pierenspitten met de hand. Gezien het huidige nivo van deze activiteiten kan worden gesteld dat het pierenspitten in het algemeen niet strijdig is met de doelstelling van het regeringsbeleid.

6. Toekomstig beheer

Met betrekking tot de sportvisserij kan niet daadwerkelijk van beheer worden gesproken, wel van een begeleiden van de ontwikkeling hiervan. Daarnaast kan in het ambtelijk en bestuurlijk overleg aandacht worden gegeven aan de verdere ontwikkeling en het oplossen van knelpunten ten aanzien van het sportvissen. Op enkele aspecten zal hier nader worden ingegaan.

In het overleg met de toenmalige Minister van CRM is overeengekomen dat de ontheffing van het bepaalde van art. 16 lid 1 van de Natuurbeschermingswet ten behoeve van de sportvisserij voorzover het betreft het bemachtigen en doden van vissen, geacht wordt te zijn verleend, zodat met het oog op het verrichten van genoemde handelingen geen aanvraag om ontheffing behoeft te worden ingediend.

Indien het in het kader van het beheer van de Waddenzee noodzakelijk is beperkingen op te leggen ten aanzien van betreding door recreanten dienen voor de sportvisserij door het creëren van mogelijkheden als visplaatsen, ligplaatsen, trailerhellingen e.d. elders op daartoe geschikte locaties verschuivingen te worden gestimuleerd.

Sportvisserij op de Waddenzee vindt uiteraard dan plaats, als voldoende water aanwezig is. Langs vele oevers en buiten de vaargeulen is dit alleen het geval gedurende een gedeelte van de dag.

Aanwijzingen bestaan, dat vanaf ca. 3 uur voor hoogwater tot 2 uur na hoogwater voor de sportvisserij de tijdelijk onder water staande delen van het Waddenzeegebied het meest bevist worden. Verstoring van vogels en/of zeehonden vindt dan zelden tot niet plaats. Plaatselijk is gebrekkige ontsluiting van de kust een belemmering voor het uitoefenen van de sportvisserij. In het kader van ruilverkavelingen, streek- en bestemmingsplannen ware hieraan aandacht te besteden. De sportvisserij uit kleine boten wordt belemmerd door de geringe beschikbaarheid van trailerhellingen en/of ligplaatsen in havens. Het kiezen van ligplaatsen aan de voet van dijken is dan noodzakelijk. Waar dit vanuit het oogpunt van de natuur ontoelaatbaar zou zijn, zal worden bezien in hoeverre maatregelen mogelijk zijn. Hierbij is allereerst aan stimulering van het bezoek aan bepaalde gedeelten van het gebied te denken, door het treffen van eenvoudige voorzieningen. Daardoor zal ontlasting van andere gebiedsdelen kunnen worden bevorderd.